

Ing. Arch. Peter Sedlák
Bc. Milan Komáromi

STU SvF Bratislava, Katedra architektúry

OBNOVA KAŠTIEĽA V BOHUNICIACH

Riešený objekt sa nachádza v Nitrianskom kraji, okres Levice, obec Bohunice. Územie oblasti Bohunice – Levice bolo pracovne vymedzené podľa správneho rozdelenia územia Slovenska v okrese Levice Nitrianskeho samosprávneho kraja. Nitriansky kraj: okres Nitra, Nové Zámky, Komárno, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice.

Prvá písomná správa o Leviciach pochádza z roku 1156. O ďalších osudoch Levíc sa dozvedáme až z listiny pochádzajúcej z roku 1318. Je to prvá písomná správa o existencii Levického hradu, ktorý bol postavený na nízkom skalnom ostrohu nad močariskami Hrona. Po stáročia bol vysunutou baštou na ceste k stredoslovenským banským mestám.

Písomné pramene ako prvého majiteľa hradu uvádzajú Matúša Čáka. Levice sa v prvej polovici 17. storočia rozmáhali, boli administratívnym a ekonomickým centrom rozsiahleho hradného panstva, trhovým miestom, v ktorom sa do značnej miery sústreďovali výročné jarmoky. Vo veľkej bitke pri Leviciach v r. 1664 boli Turci porazení. V tejto bitke padol aj legendárny hrdina Štefan Koháry.

Levický hrad, ktorý je nerozlučne spojený s osudmi tohto mesta bol cisárskym nariadením v roku 1699 zrušený ako pevnosť. Dnes už iba ako zrúcanina hradu – dominanta mesta. Na hradnom nádvorí v tzv. Dobóovskom kaštieli je dnes Tekovské múzeum. Súčasťou múzea sú vysunuté expozície: vodný mlyn v Bohuniciach, v Brhlovciach skalné obydlia, ktoré sú vytesané do sopečného tufu. Vznikli ako úkryty v období tureckých nájazdov. Ďalej je to pamätná izba Franza Schubewrta v Želiezovskom kaštieli zo 14. stor. Významnou pamiatkou je aj románsky kostolík z 13 stor. v Kalinčiakove.

Územie Tekova začína na rozľahlých úrodných nížinách na juhu západného Slovenska a končí na úpätí Štiavnických vrchov v početných vinohradoch, ktoré dodávajú tomuto regiónu svojrázny charakter. Obce a mestá regiónu sú združené v regionálnom združení miest a obcí Tekova, ktoré v sebe spája 47 obcí a 2 mestá. Aj keď oficiálnym pomenovaním je región Tekov, obce ležia na území dvoch historických žúp, a síce Tekova a Hontu. Východný pás obcí, od Uhlísk po Demandice a od Jablňoviec až po Krškany leží na území voľakedajšej hontianskej župy. Okrem hontianskych obcí sú špecifickou skupinou tzv. "čilejkárske" obce, do ktorých patrí územie deviatich dedín s typickým nárečím a ľudovým krojom.

Ďalšou skupinou sú obce z juhu regiónu (Jur nad Hronom, Dolná Seč, Žemliare), v ktorých sa zachovali fragmenty maďarskej kultúry, tiež viaceré zvyky a tradície zmiešaného slovensko-maďarského územia.

Územie tekovského regiónu bolo osídlené už v dobe kamennej. Z tohto obdobia sa zachovala mimoriadne vzácna soška tehotnej madony z lokality

Santovka. S vývojom historického obdobia regiónu je možné oboznámiť sa v Tekovskom múzeu v Leviciach. Okrem archeologických nálezov je v múzeu vystavená aj rekonštruovaná chata s pecou a zariadením z doby bronzovej. Medzi stále expozície múzea patrí aj pôvodne zariadená lekáreň, ktorej vybavenie pochádza z lekárne Koruna z roku 1823. V múzeu nájdeme aj galériu Jozefa Nécseyho, zakladateľa múzea, expozíciu zbraní a tiež koncertnú sálu. Tekovské múzeum sa nachádza v areáli Levického hradu v Leviciach. Múzeum má aj vysunuté expozície a to v Brhlovciach a Bohuniciach.

V 11. storočí bol centrom regiónu Starý Tekov, kde kedysi stál opevnený zemný hrad. Jednou z poddanských osád bola aj Léva, dnešné Levice. Ale nie sú to len Levice, ktoré robia tento región výnimočným. Na úpätí Štiavnických vrchov, od Nového Tekova až po Pukanec sa tiahne takmer súvislý pás vinohradov. Vinohrady sú otočené smerom na juh, čo umožňuje dopestovať kvalitné a chutné vína známe v širokom okolí.

Pre mnoho obcí sú vinohrady neoddeliteľnou súčasťou vlastnej histórie. Často sa preto v regióne organizujú podujatia, ktoré majú v spojení s folklórom a tradíciami svoje neopakovateľné čaro. Známym podujatím je aj Čajkovské vinobranie, kde sa okrem vinohradníckej tradície prezentujú aj ľudové remeslá, zachovaný štýl života v tekovskom regióne a mnoho iného. Jednou z atrakcií je aj bohato zdobený tekovský, alebo aj takzvaný čilejkársky kroj.

Pri poznaní za kultúrou, tradíciami a zvyklosťami by nemal návštevník regiónu obísť aj oblastnú degustáciu vín v Čajkove, remeselnícke trhy v Pukanci, na ktorých sa prezentujú remeselníci a prevažne svetoznáma pukanská keramika, ďalej splav Hrona, Levické hradné slávnosti, ďaleko známy Levický jarmok, dostihy v Novom Tekove, celo regionálne Tekovské folklórne slávnosti a množstvo iných podujatí a akcií regiónu. Za zmienku stojí aj ľudový dom v Jure nad Hronom, v ktorom sa uchovávali ukážky tradícií z južnej časti regiónu. Nesporne zaujímavými pamiatkami v tomto kraji sú kamenné obydlia v Brhlovciach, ocenené v roku 1993 cenou Europa nostra a tiež zachovalý vodný mlyn v Bohuniciach, dokumentujúci tradíciu mlynárstva na tomto území.

Na svoje si v tekovskom regióne prídu aj vyznávači športov a turistiky. Za obcou Krškany začína chránené územie – Horšianska dolina s unikátnymi zvislými stenami z kameňa. Osviežením je aj výstup na vrch Vápnik zvaný tiež Šiklôš, neďaleko Levíc, odkiaľ je možné dopriať si panoramatický výhľad na celý región. Pri svojich potulkách regiónom nezabudnite navštíviť Slovenskú bránu za obcou Kozárovce, ktorá vytvára prirodzený vstup do levického kraja. Pohľad na región sa naskytne aj pri vstupe do vinohradov na úpätí Štiavnických vrchov, odkiaľ je dokonca možné v prípade jasného počasia zhliaďnúť aj ostrihomskú baziliku v Maďarsku. Milovníkov vodných športov zaujme Lipovina – vodná nádrž pri Bátovciach, veľkokozmálovská priehrada, kozárovská priehrada a vodné nádrže za Hornou Sečou a obcou Kalná nad Hronom. Odporúčame navštíviť aj termálne kúpaliská na Margite-Ilone a Santovke. Pri svojich potulkách regiónom neobídte Jurský park v Jure nad Hronom, v kopcoch učupení dedinku Uhliská, široké pláne v okolí Bajky, romantické zákutia Hrona a mnoho iného ...

Starý kaštieľ v Bohuniciach, čp.109, je situovaný na okraji obce v prílesnej časti, v tesnej blízkosti sa nachádza väčší kaštieľ krátko po rekonštrukcii, objekty stajní, jazdiarní a pridružených prevádzok. Vybudovaný bol v 17.storočí na pôvodnej parcele vtedajšieho zemana na základoch starej stavby. Presný dátum jeho vybudovania nie je známy, nezachovali sa ani doklady o jeho pôvodnom majiteľovi. Pôvodný starý objekt bol renesančný. V 20. storočí bol zmenený na archív lesníckej registratúry. Boli čiastočne prebudované jeho vnútorné časti, ako aj pozmenené niektoré okná bez prihliadnutia na architektonický vnem. Pritom boli použité nevhodné materiály, čo sa spolu s nedbanlivým prístupom k údržbe podpísalo na chátraní objektu.

Objekt má tvar obdĺžnika pretiahnutého tvaru (pretiahnutého v smere SZ - JV) s nárožnou vežou na severnom rohu. Pôvodne mal veže dve, symetricky usporiadané podľa najkratšej osi súmernosti. Nie je známe, kedy bola druhá veža odstránená, či zrútená, ale vieme, že to bolo pred rokom 1957. Objekt sa vyznačuje tvarovou jednoduchosťou, konštrukčnou a dispozičnou logikou, má dve podlažia a čiastočne podpivničenú JV časť. 1.NP bolo užívané ako obytný priestor, povala bola využitá len ako skladisko neporiadku. Múry objektu sú masívne, postavené z kombinácie kameň, tehla a nové konštrukcie z pórabetónu z doby komunizmu. Omietky sú vápenocementové, vápenopieskové, nátery vápenné. Podkrovie je riešené pultovou strechou s konštrukciou ležatej stolice, odvetrané tromi trojicami vysokých okien, prístupné dreveným schodiskom, ktoré však nie je pôvodné. Krytina je veľkoformátová azbestová vlnitá. Všetky stropy sú drevené trámové s rovným podhladom. Podlahy sú drevené doskové, v komunikačných a hygienických priestoroch linoleové, keramické a betónové. Zo starých fotografií je zrejmé, že pred rokom 1957 malo 1.NP hlavného objektu takmer všetky okná obdĺžnikového tvaru, 2.NP obdĺžnikového vysokého tvaru s polkruhovým zakončením horného konca s polkruhovými šambránami. Okná v 1.NP boli väčšinou vo dvojiciach, v 2.NP boli v trojiciach, striedavo pravé a slepé. Z ich štýlu predpokladáme, že sú pôvodné renesančné. Okná veží (predpokladajme že boli navzájom podobné alebo aj rovnaké) boli obdĺžnikové vysoké gotické s lomeným oblúkom na hornom konci, radené do dvojíc. Mali šambrány a bohato zvlnený profil ostenia a zaklenutia, boli zasklené vitrážou s motívom včelieho plástu. Na dvornej fasáde veží bolo po jednom slepom okne vyjadrenom šambránou podporenou vystupujúcim tehlovým murivom. V 1.NP v rohoch mali dvojice pilastrov. Veže mali pultovú strechu, ktorá bola zboku zakrytá štítom s pravouhlým jednoduchým cimburím, na štítoch boli naznačené slepé kľúčovité a kruhové strielne, krytina škridľová pálená. Úrovne podlaží a strechy boli zvýraznené jednoduchou rímsou so zuborezom v jej spodnej časti v tvare lomeného gotického oblúku, alebo bosážou. Hlavný objekt má v súčasnosti jeden hlavný vchod v strede najširšej fasády orientovanej k ceste. Podľa obrysov muriva pod opadanou omietkou je zrejmé, že mal tiež vchod na náprotivnej fasáde orientovanej do dvora. Ten je v súčasnosti zaslepený, len s malým oknom s oblúkovým nadpražím. Hlavný vchod do objektu je prekrytý portikom podopretým v odľahlých rohoch dvojicami stĺpov. Má cimburie jednoduchého pravouhlého tvaru, terasu veľkosti portiku, zábradlie a schodište k terase o počte 3 schodov. Stĺpy sú

kruhového priečného profilu a priameho mierne na koncoch zvlneného profilu pozdĺžneho. Pätku má dvojica spoločnú kvádrovú. Strecha hlavného objektu je z hlavnej fasády prekrytá štítom s pravouhlým cimburím, štít pri existujúcej veži taktiež. Náprotivný štít je zvažujúci sa so strechou, oplechovaný. Sokel celého objektu je vystupujúci, maltový, olemovaný okapovým chodníkom niekedy doplneným žlabom. Objekt je napojený na sieť elektrickej energie, vodovodnú sieť a kanalizáciu. Kúrenie bolo riešené lokálne vyvedené do komínov, vykurovacie telesá sú odstránené.

Objekt je schátralý najmä následkom nedostatočnej údržby. Zlá starostlivosť počas prevádzky a zrejme nezáujem o objekt po prevrate spôsobilo vážne následky na stavebno-technickom stave. Prízemie je veľmi znečistené množstvom rôzneho odpadu aj technického materiálu. Steny sú znečistené, zvlhnuté, miestami v havarijnom stave. Elektrické vedenie, kanalizácia, vodovod a kúrenie sú úplne vyradené z prevádzky. Poškodené sú podlahy, steny, stropy, omietky, okná, dvere, krov, krytina a iné.

Objekt je v súčasnosti v súkromnom vlastníctve. Majiteľ vyjadril vôľu objekt opraviť a adaptovať, no podľa možností sa čo najviac priblížiť pôvodnému vzhľadu, a forme budovy.

Po vzájomnej konzultácii sa majiteľ rozhodol využiť tento kaštieľ na vlastné obytné účely, so zachovaním pôvodných múrov.

V 1. nadzemnom podlaží sa navrhlo nové dispozičné riešenie t.j. vstupná časť ktorá nadväzuje na chodbu so schodiskom, ktoré je prepojené s 2. nadzemným podlažím. V 1. nadzemnom podlaží je riešená spoločenská časť t.j. kuchyňa ktorá je prepojená aj s obývacou izbou. Ďalej na ľavej strane dispozície je riešený salón ktorý je prepojený s poľovníckou izbou so spojovacím preskleným krčkom. A je tu navrhnutá aj hosťovská izba so samostatnou kúpeľňou a samostatným WC pre spoločenskú časť prízemia.

V 2. nadzemnom podlaží sa nachádza intímna súkromná časť majiteľa t.j. spálňa rodičov so samostatnou kúpeľňou, ďalej spálňa detí a pracovňa. Nachádza sa tu aj kúpeľňa detí a samostatné WC. 2. nadzemné podlažie pôvodne malo pultovú strechu. Tá sa nahradila rovnou plochou strechou ukončenou jednoduchým cimburím, rovnako ako pôvodná časť západného priečelia s hlavným vstupom.

Prístup do suterénnej časti je zabezpečený vonkajším schodiskom ktoré je prístupné z južnej strany objektu. Sú tu umiestnené skladové priestory aj priestor kotolne.

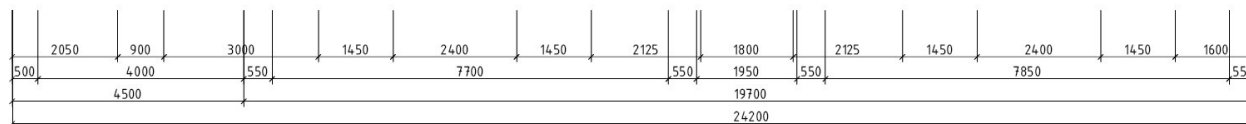
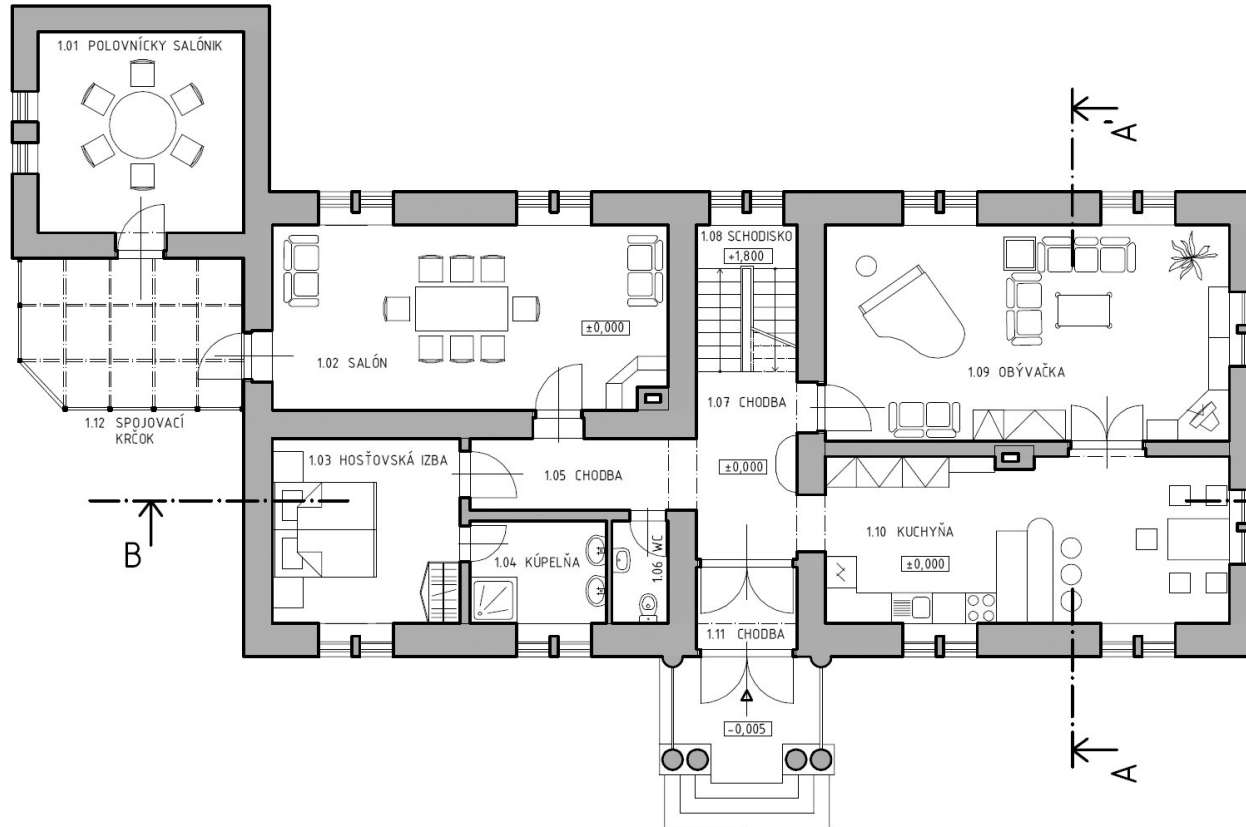
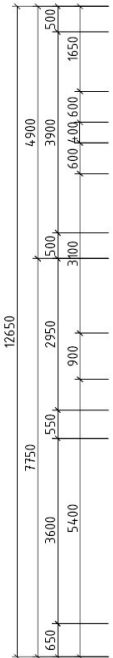
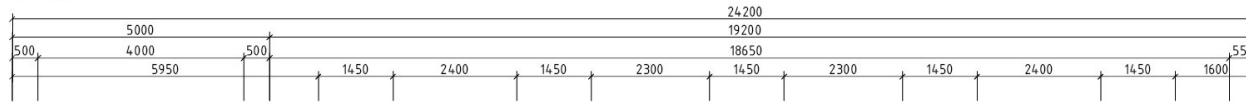
Po stavebno-pamiatkových úpravách a pri novom funkčnom využití bude tento priestor tvoriť výnimočný architektonický skvost obce Bohunice.

SITUÁCIA
M 1:1000

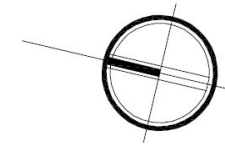
PÔDORYS 1.NP

M 1:100

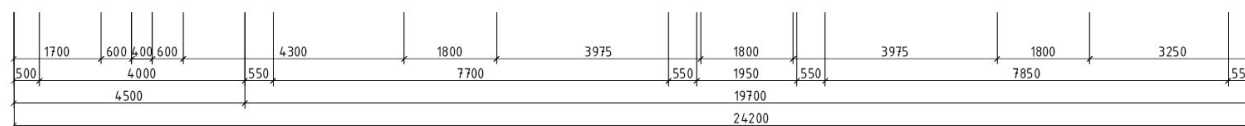
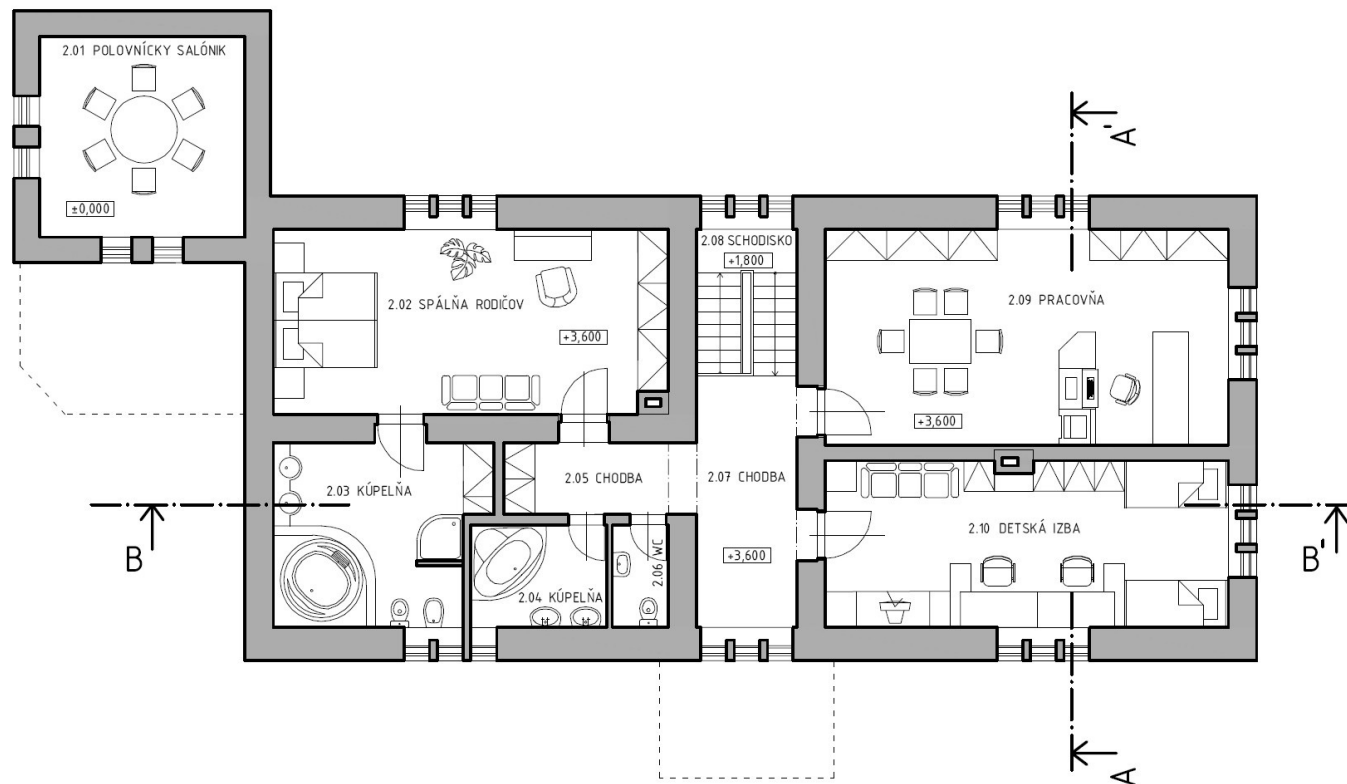
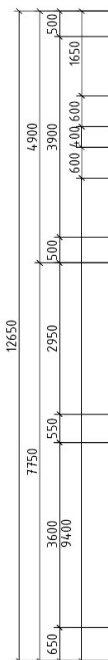
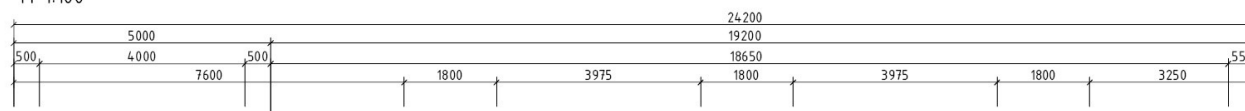
LEGENDA MIESTNOSTÍ

Č.M.	NÁZOV MIESTNOSTÍ	PLOCHA (m) ²
1.01	POLOVNÍCKY SALÓNIK	15,60
1.02	SALÓN	27,45
1.03	HOŠŤOVSKÁ IZBA	13,10
1.04	KÚPEĽŇA	5,30
1.05	CHODBA	6,16
1.06	WC	2,20
1.07	CHODBA	9,56
1.08	SCHODISKO	5,56
1.09	OBÝVAČKA	32,97
1.10	KUCHYŇA	25,33
1.11	ZÁDVERIE	3,12
1.12	SPOJOVACÍ KRČOK	12,13

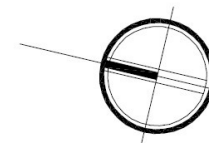
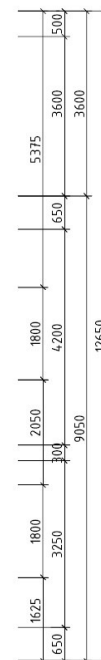
PÔDORYS 2.NP

M 1:100

LEGENDA MIESTNOSTÍ

Č.M.	NÁZOV MIESTNOSTÍ	PLOCHA (m) ²
2.01	POLOVNÍCKY SALÓNIK	15,60
2.02	SPÁLŇA RODIČOV	27,45
2.03	KÚPEĽŇA	14,07
2.04	KÚPEĽŇA	5,30
2.05	CHODBA	5,25
2.06	WC	2,20
2.07	CHODBA	9,56
2.08	SCHODISKO	5,56
2.09	PRACOVŇA	32,97
2.10	DETSKÁ IZBA	25,33

Fotodokumentácia objektu (súčasný starý stav):

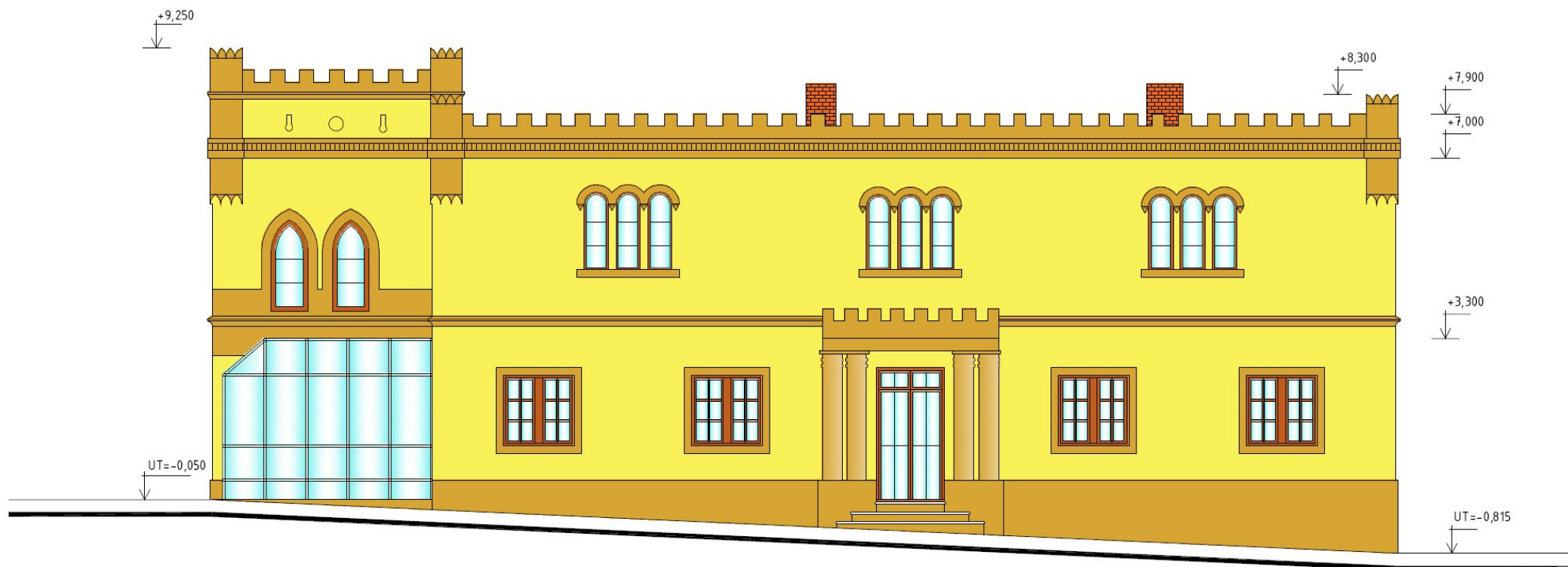
- pohľad severozápadný

-pohľad západný

POHLAD ZÁPADNÝ

M 1:100

VIZUALIZÁCIA

